

1. ВІТЧИЗНЯНА І ЗАРУБІЖНІ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА ФІНАНСІВ

АСПЕКТИ ЗБАЛАНСУВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

*Абрамова О.С., канд. екон. наук, доцент
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»*

Розвиток світової економіки на даний час характеризується посиленням конкурентоспроможності ринків, стрімкими темпами змін соціально-економічних факторів та масштабною глобалізацією суспільства. Наразі в Україні мають місце дуже повільні темпи розвитку національних підприємств, збільшення споживання імпортованих товарів на внутрішньому ринку замість купівлі товарів українських виробників. Як результат спостерігаються тенденції превалювання торгівельних організацій над виробничими, загального зменшення кількості робочих місць, та у відповідності до цього – існування схем тіньового або «сірого» аутсорсінгу та масовий відтік робочої сили з країни у пошуках роботи із гідною оплатою праці.

Сучасні перетворення сфері оподаткування України мають полягати не тільки у реформуванні системи оподаткування та податкової політики держави, а й забезпечувати конкурентоспроможність національних підприємств та українських товарів як на внутрішньому, так і на світовому ринку. Відповідно до цього значно підвищується роль стратегії саме державного податкового планування, що має забезпечити сталий розвиток держави разом із загальним

зростанням рівня життя та соціального захисту українських громадян.

У зв'язку з цим актуальним залишається питання аналізу особливостей податкової системи України у сучасних умовах глобалізації та невизначеності, та розробки ймовірних шляхів підвищення ефективності оподаткування.

Наразі офіційні дані Державної податкової служби України свідчать, що до загального фонду державного бюджету у I кварталі 2020 р. надійшло 110,8 млрд. грн, що на 14,3 млрд. грн (або на 14,9 %) більше, ніж минулого року [1]. При цьому доречно буде відмітити, що зростання надходжень відбулося по таких платежах, що формують основну частину бюджету України: з податку на додану вартість (за загальним сальдо) збільшення склало 10,1 млрд. грн. (тобто 63,8 %); з акцизного податку – на 2 млрд. грн. (19,0 %); з податку на доходи фізичних осіб сплата зросла на 4,1 млрд. грн. (16,8 %); з податку на прибуток на 4,6 млрд. грн., або на 15,8 % більше.

Аналізуючи наведені офіційні дані, варто відразу підкреслити превалювання сум з непрямих податків над прямими – така тенденція стало спостерігається в Україні вже впродовж декількох останніх років. Загалом згідно до світової практики зменшення сум прямих податків є яскравим свідченням та показником сповільненого економічного зростання бізнесу України, тому держава має за необхідність компенсувати надходження до бюджету за рахунок непрямих оподаткування. Разом з цим очевидним є факт, що оподаткування громадян України приносить більш вагому суму надходжень, ніж оподаткування бізнес-одиниць, навіть за наявності однакових ставок оподаткування (18 %).

Також відомо, що надходження від акцизного податку на електроенергію скоротились на 0,9 млрд. грн. (або на 58,1 %) у порівнянні з 2019 р. [1]. Таке значне зменшення «електричного» акцизу спричинило виведення з бази опо-

даткування операцій з реалізації електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел. Таке рішення є відповідним до сучасної світової концепції охорони навколишнього середовища та може позитивно вплинути на розвиток індустрії альтернативних джерел електроенергії. Але можливо припустити, що нестачу цих податкових надходжень держава буде шукати у інших податкових платежах, що може призвести до певного дисбалансу у соціально-економічній системі країни.

Згідно звітів Державної податкової служби України суттєве зменшення податкових надходжень спостерігається лише по рентній платі (-5,5 млрд. грн., або -48,8 %). Причиною такої ситуації стало зменшення ціни на природний газ вдвічі та відповідно зменшення обсягів його видобутку. З аналітичної точки зору також варто звернути увагу на загальний низький рівень оподаткування Україною природних ресурсів, що не забезпечує вилучення на користь держави значних сум надходжень з природної ренти [3]. Маючи на своїй території багатіші природні ресурси, держава не використовує їх податковий та виробничий потенціал належним чином, що призводить до неефективного використання ресурсів, до погіршення екологічної ситуації та до зменшення доходів державного бюджету.

За даними Heritage Foundation [4], у міжнародному рейтингу Індексу економічної свободи '2020 Україна піднялася на 13 позицій і посіла 134-е місце зі 180-ти країн світу, найближчими сусідами по рейтингу стали Бенін та Пакистан. Незважаючи на кращу позицію, ніж минулого року, все одно рівень економічної свободи України із показником 54,9 характеризується міжнародними аналітиками як «переважно невільний». Разом із іншими параметрами дослідження міжнародна спільнота відзначає незначне, але й неопозитивне зниження рівня податкової свободи з 81,8 у 2019 р. до 81,1 у 2020 р.

Підсумовуючи викладене, можливо зробити висновок, що головною особливістю сучасної податкової системи України є її переважна орієнтація на непряме оподаткування, податкове навантаження на споживання товарів внутрішнього ринку, збільшення тягаря на оплату праці разом із зменшенням навантаження на капітал. Така модель могла б спрацювати на користь державі та привнести певні інвестиційні потоки до національної економіки, але натомість має місце тіньова економіка, використання капіталу для власного збагачення та стрімке зниження рівня життя населення.

Отже, податкова система України досі не є ефективною та потребує комплексного вдосконалення задля знаходження балансу інтересів держави і платників податків. Дієвими інструментами для цього можуть стати:

- зниження непрямих податків на товари національних виробників із компенсацією шляхом оподаткування імпорту;
- збільшення податку на прибуток із одночасним запровадженням системи інвестиційних податкових знижок;
- збільшення ставок рентної плати та раціоналізація використання природних ресурсів як національного багатства народу України. Такий підхід до реформування податкової системи може задовольнити потреби держави у податкових надходженнях у відповідності до принципів оподаткування, зокрема принципів соціальної справедливості та нейтральності оподаткування, що покладені у основу Податкового кодексу України.

Перелік посилань:

1. Державна податкова служба України: офіційний портал. URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення: 30.04.2020)

2. Сторожук О. В., Гезей А. М. Економічна суть та світові тенденції розвитку універсального акцизу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 1 (23), Т. 2. С. 127–131.

3. Соколовська А. М. Особливості податкової системи України та напрями її коригування. *Фінанси України*, 2013. № 9. С. 28–44.

4. The Heritage Foundation: official site URL: <https://www.heritage.org> (дата звернення: 30.04.2020).